

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1924 kl. 3 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väcka motioner i tandvårds- frågan.

I en inom första kammaren av herrar Boberg och Rosén väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 199, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning, huruvida och under vilka former kompetenta och kvalificerade tandtekniker kunna erhålla legitimation att utföra tandvårdsarbete.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I särskilda inom andra kammaren väckta och till andra kammarens andra tillfälliga utskott för behandling hänvisade motioner har yrkats,

i nr 314, av herr Lovén m. fl., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning, huruvida och under vilka former kompetenta och kvalificerade tandtekniker kunna erhålla legitimation att utföra tandvårdsarbete;

i nr 316, av herr Johanson i Huskvarna m. fl., att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i motionen anförts, låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt en billigare tandvård må kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

samt i nr 339, av herr Rydén, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida icke genom mindre omfattande utbildning åt personer, som berättigas utföra enklare tandvårdsarbeten, en billigare tandvård må kunna beredas vårt folk, ävensom att Kungl. Maj:t ville, i den mån riksdagens medverkan härför befinnes erforderlig, för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Andra kammarens utskott har ansett lämpligt att upptaga samtliga ovan nämnda i andra kammaren väckta motioner till samtidig behandling. I över desamma avgivet utlåtande, nr 4, har andra kammarens utskott lämnat följande redogörelse för ifrågakvarande motioners innehåll:

"Samtliga motionärer framhålla såsom förutsättning för vinnandet av nämnda syftemål nödvändigheten av att åstadkomma en billig tandvård.

Motionen nr 314 (av herr Lovén m. fl.) vill framhålla, att detta önskemål "strandar på det faktum, att man envisas sammankoppla den rent kirurgiska och medicinska behandlingen av tändernas och käkarnes sjukdomar med det rent hantverksmässiga d. v. s. tillverkning och insättning av löständer" samt att monopoliserandet av *allt* tandvårdsarbete, även det enkla och rent tekniska, på en för detta senare enligt motionärernas mening överkvalificerad tandläkarkår åstadkommer, att vårt folk måste "bli i avsaknad av en behöflig tandvård till överkomligt pris". Efter en redogörelse för tandläkaryrkets uppkomst och utveckling, avsedd att visa huru under några årtionden ett rent skrämmässigt hantverk upphöjts till en vetenskap, som motionärerna finna för vårt land och folk så dyrbar, att knappast en tredjedel av landets befolkning har ekonomisk möjlighet att anlita denna vetenskaps utövare, framhålla de, att tandläkarkonsten till övervägande del består av teknik, och förmena, att för denna del tandläkarnes högkvalificerade utbildning är onödig. På dessa och andra anförda grunder hålla motionärerna före, att en utredning bör komma till stånd, huruvida och under vilka former kvalificerade och ansvarsfulla tandtekniker efter genomgången prövning och kompletteringskurs skulle få "rättighet att såsom legitimerade tandtekniker utöva viss närmare angiven tandvård". Motionen åtföljes av en bilaga: "Lagstiftning i vissa europeiska länder i tandvårdsfrågan".

Motionen nr 316 (av herr Johanson i Huskvarna m. fl.) avser en allsidigare utredning av tandvårdsspörsmålet, och motionärerna anse, att vid en blivande utredning bör tagas i övervägande åtgärden att inrätta tandkliniker i olika delar av landet, "där fullt sakkunnig tandvård kunde lämnas allmänheten mot en taxa, som skulle vara så bestämd, att även den mindre bemedlade kunde erhålla tillfredsställande tandvård mot skäligt pris eller vid fattigdom till och med utan ersättning. Vid dessa kliniker kunde under en legitimerad tandläkares tillsyn och ledning flera biträden deltaga i arbetet".

I motionen nr 339 (av herr Rydén) påpekas, att frågan om billig tandvård ytterst ringa påverkas av ett bifall till motionerna om legitimation av tandteknici för utförande inom vissa gränser av tandvårdsarbete. Ty även om den önskade legitimationen erhålles, löses enligt motionärens åsikt ingalunda därmed den viktiga frågan om att bereda vårt folk möjlighet till tandvård under villkor, som äro ekonomiskt överkomliga för det stora flertalet av landets invånare. "En förbilligad tandvård är en ofrånkomlig nödvändighet", säger motionären, och dylik torde enligt hans mening knappast kunna vinnas, utan att enklare tandvårdsarbeten uppdragas åt personer med mindre omfattande och dyrbar utbildning än tandläkarnes. Men då det ej torde vara rådligt att å detta område lämna fältet fritt för kvacksalveriet, håller motionären före, att en bestämd reglering av utbildningsbehov och befogenhet för hjälpkrafterna å tandvårdens område bör bli ett av huvudföremålen för en blivande utredning.

Beträffande vad motionärerna i övrigt anført såsom stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna och särskilt även till den vid motionen nr 339 fogade bilagan: "Om tandvårdens förbilligande" av tandläkare Sven von Sneider, däri en översiktlig framställning lämnas angående strävandena på ifrågavarande område."

Andra kammarens utskott har berett Svenska Tandläkare-Sällskapet och Sveriges Tandläkare-Förbund ävensom Sveriges Tandteknikers Riksförbund samt Svenska nationalförbundet för munhygienens befrämjande tillfälle att yttra sig angående de förevarande motionerna.

*I ärendet
avgivna
yttranden.*

De båda förstnämnda organisationerna, Tandläkare-Sällskapet och Tandläkare-Förbundet, hava avgivit ett gemensamt längre yttrande, omfattande dels en översiktlig framställning av riksdagens föregående behandling av tandvårdsproblemet, dels enskilda förslagsställares bidrag till dettas lösning, vidare dels en redogörelse för tandläkareundervisningssakkunniges yttrande den 27 dec. 1920 och deras förslag rörande "hjälpkrafter i tandvården", dels tandläkareorganisationernas igångsatta försök att medelst tandkliniker lösa frågan om tandvård för mindre bemedlade, samt slutligen en kritik över "tandteknicens försök att erhålla legitimation", varvid särskilt beröres motionen nr 314 och tillika göres ett beriktigande av de i bilagan till denna motion fogade uppgifterna angående "lagstiftning i vissa europeiska länder i tandvårdsfrågan". Yttrandet, som är åtföljt av ej mindre än 29 bilagor, avslutas med "Slutord", vilket innehåller en sammanfattning av de båda tandläkareorganisationernas mening om tandvårdsproblemet lösande. Detta "Slutord" är bifogat andra kammaren utskotts utlåtande såsom bilaga (Bil. 1).

De två övriga organisationernas yttranden återfinnas i sin helhet såsom bilagor (Bil. 2 och Bil. 3) till nämnda utskottsutlåtande.

Andra kammarens utskotts utlåtande är av följande lydelse:

"När tandvårdsfrågan genom förevarande motioner förelägges andra kammaren, befinner sig denna fråga i så måtto i ett gynnsammare läge än vid föregående tillfällen, att den av 1918 års riksdag beslutade utvidgningen och förflyttningen av tandläkareinstitutet till nya rymliga och ändamålsenliga lokaler hösten 1923 blivit verkställd och i sammanhang därmed möjlighet given till utbildning av ett vida större antal tandläkare årligen än förut. Sålunda kan därstädes f. n. mer än 80 studerande årligen utexamineras (i stället för högst 30 vid det gamla institutet), och utskottet har genom ett besök på ort och ställe varit i tillfälle att övertyga sig om — förutom de nya lokalernas förträfflighet — lättheten att i händelse av behov öka detta antal till ett hundratal. Dessutom förefinnes ytterligare möjlighet till utvidgning av utbildningskapaciteten utan större kostnad. Det främsta hindret för en ökning av tandläkarekårens numerär till att motsvara landets behov har sålunda undanröjts.

*Andra kam-
marens andra
tilfälliga
utskott.*

Men härigenom kan frågan om tandvårdens anordning för hela folket ingalunda anses löst, något som för övrigt vid upprepade tillfällen betonats av tandläkarekåren själv och av medicinalstyrelsen.

Folktandvården torde numera allmänt anses vara i första hand en kostnadsfråga, en fråga om tandvårdens förbilligande, samt i andra hand men ej mindre viktigt en fråga om skoltandvårdens ordnande, enär en rationell tandvård, som skall bli i verklig mening billig, uppenbarligen måste börja med barnen.

Förslag i nu antydda syften hava som bekant sedan 1904 vid upprepade

tillfällen motionsvis framkommit i riksdagen. I skoltandvårdsfrågan ledde dylika motioner vid riksdagen 1913 i sinom tid till det av särskilda sakkunnige den 15 augusti 1917 avgivna vidlyftiga betänkandet om tandvård för skolungdomen, vilket sedermera icke varit föremål för framställning från regeringen och sålunda ej heller för riksdagens behandling. Motionerna vid 1920 års riksdag (I: 196 och II: 293) avsågo begäran om skyndsamt utredning i syfte att åvägabringa billigare tandvård. Vid 1922 års riksdag gingo motionerna i andra kammaren nr 171 och nr 173 ut på att göra tandvården billigare och slutade därför med förslag om utredning av respektive: studentexamens ersättning med realskoleexamen såsom inträdesfordran vid tandläkareinstitutet och inrättandet av provinsialtandläkarebefattningar, avlönade av stat och kommun. Slutligen är att nämna medicinalstyrelsens förslag (i dess yttrande 1920 till första kammarens andra tillfälliga utskott) om statsunderstödda kommunala polikliniker för såväl skoltandvården som folktandvården i övrigt, vilket förslag sedermera upptagits och förordats av tandläkareundervisningsakkunnige i deras utlåtande och förslag den 27 dec. 1920. Under åren 1919—1922 hava dessutom från enskilda personer (medicine professor Jundell och förslagsställare inom tandläkarkåren, såsom framgår av bilagan till motionen nr 339) framkommit beaktningvärda förslag, i huvudsak avseende anordnande av tandkliniker och hjälpkrafter, för att öka tandläkarnes arbetsprestation och därigenom göra tandvården billigare och för den stora allmänheten mera tillgänglig. I gemensamt yttrande 1919 till sakkunnige för tandläkareundervisningens ordnande hade f. ö. Svenska tandläkaresällskapet och Sveriges tandläkareförbund förordat offentliga statsunderstödda och kommunala kliniker.

De nu förevarande motionerna avse uppenbarligen, såsom redan framhållits, att tillgodose folktandvården framför allt genom dess förbilligande.

I motionen nr 314 vill man vinna detta mål genom en legitimation av "kompetenta och kvalificerade tandtekniker". Det framgår icke klart, huruvida motionärerna avse nu befintliga tandtekniker eller om meningen är att införa en utbildning för att skapa för tandvård kompetenta och kvalificerade sådana. Tandvården i vårt land är f. n. sedan årtionden anförtrodd åt en kår av personer — tandläkarna — av vilka staten, såsom garanti för medborgarnas trygghet fordrar, efter inhämtandet av ett visst kunskapsmått i allmänna ämnen (studentexamen) en viss utbildning (på tandläkareinstitutet) och en genom avlagd examen ådagalagd kompetens. Endast denna kår — oavsett de legitimerade läkarna — äger laglig befogenhet att utöva tandvård. Härvidlag använder tandläkaren i allmänhet ett biträde, "tandteknikern", som har att utföra ett från den sjuke skilt mekaniskt arbete, som fordrar övning, skicklighet och precision. Det synes uppenbart, att denna tekniker icke behöver för vinnande av skicklighet i sitt yrke äga sådana förutsättningar, som krävas av tandläkaren eller som skulle göra honom kompetent att förstå sjukdomar eller av dem betingade förändringar inom patientens munhåla. Någon särskild fackskola finnes ej heller — såsom i utlåtandet från teknikernas riksförbund meddelas — för teknikernas utbildning, ehuru utskottet håller före, att en dylik skola torde vara av behovet påkallad. Än mindre synes någon undervisning meddelas åt teknikern i tändernas sjukdomar, icke ens — annat än rent undantagsvis — övning i tekniskt arbete inom patientens munhåla.

Under sådana förhållanden kan utskottet icke finna annat än att de tandtekniker — deras antal uppgives till omkring 70 — som f. n. enligt

yttrande från Sveriges tandteknikers riksförbund (Bil. 2) utöva tandläkareverksamhet, såsom "självpaktiserande", icke kunna sägas göra detta på grundval av någon dem i deras tandteknikerverksamhet meddelad kunskap i tändernas sjukdomar. Det vetande, som de enligt uppgift söka att själva förskaffa sig, kan näppeligen anses betryggande för tillåtelse till okontrollerad behandling av tandsjukdomar.

Frågan om införandet av en slags lägre tandläkareexamen låter enligt utskottets mening icke lätt förknippa sig med tandteknikerfrågan. För teknikerns yrke är uppenbarligen endast vanlig medborgerlig skolbildning erforderlig, men desto mera långvarig övning i det tekniska precisionsarbetet. För även en lägre form av tandläkare synes åtminstone realskoleexamen böra fordras, till vilken väl då efter någon tids arbete som tekniker skulle fogas en kortare tandläkareutbildning. Det vore då att befara, att övningen i det rent tekniska arbetet skulle bli mindre grundlig till följd av begäret att fortast möjligt bli "tandläkare", och resultatet bleve lätt en kår dylika med tvivelaktig kompetens både tekniskt och i tandläkekunsten. Alla sakkunniga myndigheter liksom tandläkareundervisnings-sakkunnige och nu senast Svenska nationalförbundet för munhygienens befrämjande (Bil. 3) hava också enstämmigt uttalat sig emot inrättandet av en lägre tandläkarekår, särskilt med hänsyn till svårigheten att i praktiken begränsa de lägre tandläkarnas befogenhet i förhållande till de högre kvalificerades.

Beträffande i övrigt frågan om tillåtelse för tandteknici att utföra visst tandvårdsarbete vill utskottet för sin del understryka det i motionen nr 339 gjorda uttalandet, att denna fråga i ytterst ringa mån inverkar på frågan om *billig* tandvård.

Utskottet vill vidare påpeka, att icke heller professor Jundell, vars uppsats i Svenska Läkaretidningen genom ett långt utdrag anföres i motionen nr 314 och som i sitt förslag om kvinnliga "dentister" (tandsköterskor) kanske går längst i omfattningen av det arbete han anser kunna anförtros åt hjälpkrafter, avser att denna lägre tandvårdskår skulle utöva självständigt tandvårdsarbete. Han uttrycker sig på följande sätt: "Enligt mitt här framlagda förslag skulle nämligen denna lägre tandvårdskår icke äga att självständigt utöva någon behandling alls, dess medlemmar skulle endast vara tandläkarnas tekniska biträden. Denna lägre kår bör enligt min uppfattning i förhållande till tandläkarna intaga en ställning ungefär analog med den, sjuksköterskekåren har i förhållande till läkarna. Den tandläkarna underordnade kåren bör hava till uppgift att under tandläkarnas ledning och efter deras föreskrifter utöva det mekaniska, tekniska arbetet, såvitt och så långt cheferna — tandläkarna — anse sig kunna anförtro detsamma åt sina biträden. Men dessa biträden böra icke hava rätt att på egen hand utföra någon som helst tandbehandling. Sådant bör lika litet ifrågakomma, som att sjuksköterskorna på egen hand utöva läkarverksamhet. Med de höga straffbestämmelser, som redan nu finnas mot obehörigt utövande av tandläkarkunsten, torde det icke bli va svårt att hindra en sådan obehörig verksamhet från dessa tandläkarbiträdens sida."

Ehuru utskottet på grund av vad sålunda anförts icke kan ansluta sig till det yrkande, i vilket motionen nr 314 utmynnar, finner utskottet dock i dess motivering skäl vara anförda, som göra en utredning önskvärd angående den fackliga utbildningen samt omfattningen och begränsningen av tandteknikernas uppgift och befogenhet såsom *hjälpkrafter* i tandvård-

den. Såsom hjälpkrafter — visserligen de "oumbärligaste" — hava de f. ö. själva betecknat sig i sitt yttrande (Bil. 2). En dylik utredning bör givetvis omfatta arten och befogenheten av alla de hjälpkrafter (tandsköterskor, klinikbiträden etc.), som synas lämpliga och erforderliga för att göra tandvården billigare och mera allmänt tillgänglig, något som också synes utskottet vara kärnpunkten i motionen nr 339.

Utskottet måste dock uttala den uppfattningen, att även den tandvård, som skall tillgodose de bredare lagren av vårt folk och där den billiga kostnaden förblir en avgörande faktor, bör handhavas av fullt kvalificerade tandläkare, låt vara med allt det bistånd som under deras ansvar kan lämnas av "hjälpkrafter".

Beträffande en blivande anordning och organisation av folktandvården hava herr Johanson i Huskvarna och hans medmotionärer framhållit och herr Rydén åtminstone antytt sitt intresse för tandpolikliniker (givetvis stats- och kommunalunderstödda) såsom närmast ägnade att komma i åtanke. Förslag om skoltandkliniker framställdes f. ö. i redan berörda utlåtande av skoltandvårdssakkunniga den 15 augusti 1917. För sedermera framlagda och förordade förslag i samma riktning är ovan redogjort. Tandläkarekårens organisationer ha nu senast — liksom även tandteknikernas riksförbund — uttalat sig för folktandvårdens ordnande under dessa former, men de förra även ifrågasatt inrättandet av stats- och kommunala tandläkartjänster.

Utskottet delar den åsikten, att folktandvården — d. v. s. tandvård i fullgod mening för de bredare folklagren — icke kan tillfredsställande ordnas utan medverkan av stat och kommun. Utskottet förmenar även, att polikliniker med erforderliga tandläkare och hjälpkrafter torde vara den form, på vilken denna tandvård närmast bör inriktas. En kommande utredning läser bl. a. erhålla till uppgift att söka klarlägga, i vilken utsträckning skol- och folkpolikliniker kunna förenas eller skolkliniker kunna göras ambulerande eller andra åtgärder tänkas erforderliga, särskilt för vissa vidsträckta, glest befolkade delar av vårt land.

Med stöd av vad som sålunda anförts får utskottet hemställa, att andra kammaren med anledning av herr Lovéns m. fl. motion, nr 314, herr Johansons i Huskvarna m. fl. motion, nr 316, och herr Rydéns motion, nr 339, för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, på vad sätt en för hela vårt folk lämpad och för rimlig kostnad tillgänglig tandvård må kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda."

Reservation hade anförts av herr Wikström och fru Thüning, som ansett, att andra kammarens utskotts yttrande bort hava följande lydelse:

"När tandvårdsfrågan — — — — (lika med utskottet) — — — — arbete inom patientens munhåla.

Utskottet vill även för sin del framhålla det önskvärda därtuti, att när nu en allsidig och förutsättningslös utredning av tandvårdsfrågan i sin helhet föreslås, denna utredning även kommer att omfatta *huruvida och i vad mån* den enklare tandvården må kunna anförtros åt lägre kvalificerade personer, däribland även tandtekniker, vilka efter genomgången prövning befinnas kompetenta härför.

Då utskottet yrkar på att utredningen skall omfatta även denna utväg

för att åstadkomma billig tandvård, har icke förbisetts de svårigheter som möta, när det gäller att uppdraga gränserna för den verksamhet dessa lägre kvalificerade tandvårdare skulle få för sig upplåten. Men utskottet är övertygat därom, att detta skall vara möjligt i vårt land lika väl som i vissa andra länder, varifrån ingen fara försports, att befolkningen utsatts för risken av för folkhälsan menlig och skadlig tandvård.

Utskottet skulle icke så starkt velat hålla på detta yrkande, därest inte tandläkarebristen varit så uppenbar och därest inte denna brist föranledde till de många gånger oskäligen arvoden som tandläkarna betinga sig, och vilket *omöjliggör för den fattigare befolkningen all slags tandvård.*

En "billig tandvård" är också enligt utskottets förmenande omöjlig att åstadkomma, så länge man envist fasthåller vid kravet på den högre och dyrbarare utbildningen för även det enklaste slag av tandvård.

Huruvida en uppdelning av tandvården på sätt, som utskottet här antydningssvis föreslagit, bör bibehållas även för framtiden, vill utskottet icke nu yttra sig om, då det kan tänkas, att när i sinom tid den värsta tandläkarebristen hävts och då en preserverande skoltandvård genomförts, det kan befinnas möjligt, att låta de högre kvalificerade tandläkarna övertaga hela tandvården. Efter en rationellt genomförd barntandvård skall väl heller inte behovet av artificiella tänder vara så stort, som vad det nu är.

Så länge den nuvarande tandläkarebristen förorsakar, att både ur möjlighets- och billighetssynpunkt de mindre bemedlade folkgrupperna måste avstå från en välbehörlig tandvård, anser utskottet att allt vad som kan göras för åstadkommande av tandvård åt *hela* vårt folk, också bör göras.

Utskottet, som helt naturligt inte kan yttra sig över i vilken utsträckning de i föreliggande motioner anvisade utvägarna äro tillfyllest eller i sin fulla utsträckning realiserbara, anser dock, att alla de i motionerna framställda yrkandena böra bli föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning. Först därigenom blir det möjligt för riksdagen att kunna överblicka vad som kan och bör göras i denna vårt folk så viktiga fråga.

Beträffande en blivande anordning — — — (lika med utskottet) — — — delar av vårt land.

Med stöd av vad som sålunda anförts får utskottet hemställa, att andra kammaren med anledning av herr Lovéns m. fl. motion, nr 314, herr Johansons i Huskvarna m. fl. motion, nr 316, och herr Rydén's motion, nr 339, för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning på vad sätt en för hela vårt folk lämpad och för rimlig kostnad tillgänglig tandvård må kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda."

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till föreberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

Ovannämnda i andra kammaren väckta motion nr 314 och motionen i första kammaren nr 199 hava enahanda hemställan och i huvudsakliga delar samma motivering.

Utskottet har ansett lämpligt behandla såväl nämnda motion nr 199 som ifrågasvarande från andra kammaren överlämnade ärende i ett sammanhang.

Utskottet. I likhet med andra kammarens utskott anser utskottet det vara en angelägenhet av synnerlig vikt, att tandvården förbilligas och göres mera allmän. För vinnande av detta syftemål har andra kammarens utskott huvudsakligen förordat vidtagandet av åtgärder analoga med dem, som vidtagits på den allmänna sjukvårdens område, såsom inrättandet av tandkliniker, där tandbehandling kunde lämnas mot ringa eller, i fall av medellöshet, ingen ersättning o. dyl. Även utskottet förmenar, att man i främsta rummet på så sätt bör söka lösa det föreliggande spørsmålet.

En blivande utredning synes emellertid icke böra inskränka sig till att taga under omprövning åtgärder av nyss nämnda slag, utan bör enligt utskottets mening göras så allsidig som möjligt och således omfatta jämväl frågan, huruvida och i vilken utsträckning den enklare tandvården må kunna anförtros även åt personer med lägre kvalifikationer, vilka efter genomgången prövning befinnas kompetenta härför.

Med den förändring, som betingas av nu nämnda avvikelse från vad andra kammarens utskott i föreliggande fråga föreslagit, anser sig utskottet böra instämma i vad av andra kammarens utskott i ämnet anförts.

I anledning av ovannämnda motion nr 199 och det av andra kammaren i ärendet fattade beslut hemställer utskottet,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 5 maj 1924.

På utskottet vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Pauli, J. P. Johansson, Wahlmark, Andersson** i Myggenäs, *Jonsson* i Lycksele och *Vrang*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets slutjustering.

Reservation

dels av herrar *Borell* och *Pauti*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

”Samtliga ovannämnda motioner avse åtgärder för att åstadkomma en billigare tandvård. I motionerna i första kammaren nr 199 och i andra kammaren nr 314 har i sådant syfte ifrågasatts legitimation av tandteknici för utförande inom vissa gränser av tandvårdsarbete, varigenom en rikligare tillgång på tandläkare och genom konkurrensens makt en billigare tandvård skulle ernås. Däremot avse motionerna i andra kammaren nr 316 och 339 en allsidig utredning av tandvårdsspörsmålet. Andra kammarens utskott har anslutit sig till sistnämnda ståndpunkt, dock med särskilt framhållande av att samma utskott icke kunnat ansluta sig till önskemålet om legitimation för tandteknici att utföra tandvårdsarbete.

Jämväl utskottet anser sig för sin del böra taga bestämt avstånd från de framställda förslagen om legitimation av tandteknici och kan icke heller biträda förslaget om inrättande av en med ett slags lägre tandläkareexamen utbildad tandläkarekår. Såsom tidigare i ärendet framhållits skulle frågan om förbilligande av tandvården i ytterst ringa mån påverkas därav, att ett 70-tal tandteknici tillåtes delta i konkurrensen på ifrågavarande område. Den utbildning för tandläkaryrkets utövande, tandteknici genom sin verksamhet såsom sådana kunna förvärva sig, synes icke heller betryggande för tillåtelse till okontrollerad behandling av tandsjukdomar. Det skulle säkerligen också i praktiken visa sig svårt att begränsa de lägre tandläkarnas behörighet i förhållande till de högre kvalificerades.

Enligt utskottets mening bör tandvården göras billigare och mera allmänt tillgänglig genom åtgärder i analogi med dem, som vidtagits på den allmänna sjukvårdens område, eller alltså genom inrättandet av kliniker, där tandbehandling kunde lämnas mot ringa eller, i fall av medellöshet, ingen ersättning, genom anställandet av tjänstetandläkare, motsvarande på sitt område stads- eller provinsialläkarna, genom införande av obligatorisk tandvård i skolorna eller på andra liknande sätt, som kunna befinnas lämpliga och synes, på sätt andra kammarens utskott ifrågasatt, utredningen jämväl böra omfatta frågan om utbildning av alla de hjälpkrafter för tandläkarna, som kunna vara lämpliga och erforderliga för att göra tandvården billigare och mera allmänt tillgänglig. Utskottet har emellertid icke genom förändring av ovanberörda förslag rörande tandvårdsfrågans lösning avsett att giva några bestämda direktiv, utan endast velat angiva den riktning, i vilken en lösning av förevarande spörsmål synes böra gå.”

dels ock av herr *Vrang*.